JEL Classification: M 410 УДК 657

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАННЯМ ПІДПРИЄМСТВ

Погрібняк Д. С.

Анотація. *Процеси глобалізації та інтеграції викликають нові інформаційні запити користувачів управлінської інформації, проте питання інформаційного забезпечення адаптивного управління з використанням облікових даних залишається недостатньо дослідженим. Метою статті є удосконалення теоретичних основ і надання практичних рекомендацій стосовно удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення адаптивного управління об'єднанням підприємств. У процесі дослідження використовувалися методи узагальнення (дослідження літературних джерел про висвітлення обраної проблеми), аналогії (для розробки схеми інформаційного середовища для конвертації даних бухгалтерського обліку об'єднання підприємств), аналізу та синтезу (для формування та оцінки консолідованої інформації). Результатами дослідження виступають рекомендації стосовно формування обліково-аналітичного забезпечення адаптивного управління об'єднанням підприємств. Вирішенням поставлених завдань є створення інформаційного середовища консолідації даних бухгалтерського обліку об'єднання підприємств. Результати дослідження можуть використовуватися у діяльності об'єднань підприємств.*

Ключові слова: *обліково-аналітичне забезпечення, адаптивне управління, консолідована інформація, об'єднання підприємств.*

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АДАПТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБЪЕДИНЕНИЕМ ПРЕДПРИЯТИЙ

Погрибняк Д. С.

Аннотация. *Процессы глобализации и интеграции вызывают новые информационные запросы пользователей управленческой информации, однако вопросы информационного обеспечения адаптивного управления с использованием учетных данных остаются недостаточно исследованным. Целью статьи являются совершенствование теоретических основ и предоставление практических рекомендаций по совершенствованию информационно-аналитического обеспечения адаптивного управления объединением предприятий. В процессе исследования использовались методы обобщения (исследование литературных источников об освещении выбранной проблемы), аналогии (для разработки схемы информационной среды для конвертации данных бухгалтерского учета объединения предприятий), анализа и синтеза (для формирования и оценки консолидированной информации). Результатами исследования выступают рекомендации по формированию учетно-аналитического обеспечения адаптивного управления объединением предприятий. Решением поставленных задач является создание информационной среды консолидации данных бухгалтерского учета объединения предприятий. Результаты исследования могут использоваться в деятельности объединений предприятий.*

Ключевые слова: *учетно-аналитическое обеспечение, адаптивное управление, консолидированная информация, объединения предприятий.*

FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR ADAPTIVE MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE ASSOCIATION

D. Pogribniak

Abstract. *The processes of globalization and integration cause new information requests from users of management information, but the issues of information support for adaptive management with the use of credentials remain insufficiently studied. The aim of the article is to consider the theoretical foundations of information and analytical support for adaptive management of an enterprise association and provide practical recommendations on their improvement. In the course of the research there were used the method of generalization (at studying literary sources highlighting the chosen problem), the method of analogies (at developing the information environment scheme for converting accounting data of an enterprise association),*

© Погрібняк Д. С., 2016

the analysis and synthesis method (for generating and evaluating the consolidated information). The results of the research are recommendations on the formation of accounting and analytical support for adaptive management of an enterprise association. The solution of the tasks set is creation of an information environment for consolidation of accounting data of an association of enterprises. The results of the research can be used in activities of enterprise associations.

Keywords: *accounting and analytical support, adaptive management, consolidated information, association of enterprises.*

Процеси глобалізації та інтеграції у світовій економіці сприяють виникненню все більшої кількості об'єднань підприємств. Це деякою мірою пояснюється тим, що вони, на відміну від відособлених суб'єктів господарювання, мають певні переваги, пов'язані з «урівноваженням» слабких місць і конкурентних переваг учасників такого об'єднання. Це зміцнює їх позиції на ринку та робить інвестиційно більш привабливими.

Динамічність економічного середовища, а також стрімкий науково-технічний прогрес змушують підприємства постійно пристосовуватись до мінливих умов. При чому для об'єднань підприємств процес прийняття зважених рішень неможливий без узгодженості його учасників.

Кожне управлінське рішення базується на інформації, яка генерується за рахунок обліково-аналітичного забезпечення. Останнє сприяє формуванню якісних інформаційних даних.

Розвиток положень обліково-аналітичного забезпечення управління підприємств відображено у роботах вітчизняних і закордонних науковців. Більшість праць стосовно вивчення цього питання мають переважно теоретичний характер. Дослідженням обліково-аналітичного забезпечення у сфері об'єднань підприємств займалися такі науковці, як Пилипенко А. А., Писарчук О. В., Дзьобко І. П. [7], а також Литвиненко А. О. Аспекти адаптивного управління розглядаються переважно у розрізі менеджменту та економіко-математичного моделювання. Гринько Т. В. [1] розглядає адаптивне управління у контексті інноваційного розвитку, Стец І. Н. [9] приділяє увагу теоретичним основахм оцінювання адаптивного управління, Калініченко Л. Л. [4] зосереджується на теоретичних основах адаптивного управління та розглядає його у контексті зовнішнього середовища, Косіюк О. М. [5] досліджує міжсуб'єктну взаємодію в інтеграційних об'єднаннях. Барановська С. П. [1] розглядає структуру інформаційно-комунікаційної системи управління підприємством, праці Єршової Н. Ю. [3] присвячені організації обліку в контексті управління окремим підприємством. У дослідженні Пилипенка А. А. та Литвиненко А. О. [8] йдеться про ідентифікацію та оцінку потенціалу розвитку матеріально-технічної бази підприємства, що також сприяє удосконаленню адаптивного управління підприємства. Незважаючи на значну кількість наукових доробок, недостатньо висвітлене питання інформаційного забезпечення адаптивного управління, яке забезпечується обліковими даними.

Таким чином, метою статті є подальший розвиток теоретичних положень та обґрунтування методичних рекомендацій щодо формування та удосконалення обліково-аналітичного забезпечення адаптивного управління об'єднанням підприємств в умовах динамічного середовища.

У навчальній та науковій літературі бухгалтерський облік називають «мовою бізнесу», адже він виступає як основа комунікативних зв'язків між суб'єктами господарювання та стейкхолдерами.

У роботах науковців значну увагу приділено питанню ретроспективності бухгалтерського обліку, ведеться пошук нових способів його організації, орієнтація на міжнародний досвід, зокрема, у відображенні поряд із активами, капіталом і зобов'язаннями нефінансової інформації, яка має безпосередній вплив на діяльність підприємства, а отже, є важливою для прийняття управлінських рішень [6].

Діяльність підприємства залежить від внутрішніх і зовнішніх факторів. Внутрішні чинники керівництво в змозі контролювати, проте йому не завжди вдається передбачити наслідки впливу зовнішніх факторів. Для того щоб відповідати вимогам ринку, підприємство повинно оперативно переорієнтовуватися у процесі господарювання відповідно до ситуацій, що виникають. Чимало праць учених присвячено проблемам діяльності підприємств у сфері менеджменту, бухгалтерського обліку, фінансів, і одним із основних невирішених питань є створення такої системи управління, яка була б запорукою успішного й ефективного функціонування підприємства незалежно від економічних умов, які виникають у процесі господарювання підприємства, тобто дозволяла адаптуватися до виникаючих змін. Калініченко Л. Л. формулює принципи адаптивного управління з позиції діяльності підприємства. Базуючись на розробках Л. Л. Каліниченко [4], визначимо принципи адаптивного управління, які мають вплив на процес формування та змістовне наповнення його обліково-аналітичного забезпечення (ООЗ). Авторський варіант такої трансформації принципів наведено у табл. 1.

Наведені принципи є теоретичною основою для розуміння того, яким саме чином має бути організоване обліково-аналітичне забезпечення.

Таблиця 1

Вплив принципів адаптивного управління підприємством на організацію його обліково-аналітичного забезпечення

Принцип	Характеристика принципу за [4]	Вплив принципу на ООЗ
Варіативності рішень	Полягає у наявності різних варіантів рішень проблемної ситуації та оцінки їх обґрунтованості, оптимальності, що дозволяє прийняти найбільш обґрунтоване рішення у конкретному випадку	Обліково-аналітичне забезпечення має орієнтуватися не лише на фіксування подій, а й на вироблення різних сценаріїв їх розгортання у часі
Прозорості	Базується на тому, що прийняття рішення має відбуватися за умов наявності релевантної, достатньої, своєчасної та зрозумілої інформації з урахуванням інформаційних потреб та інтересів учасників управлінського процесу, які задіяні у прийнятті таких рішень	Обліково-аналітичне забезпечення повинно забезпечувати формування релевантної, достатньої, своєчасної та зрозумілої інформації
Інформаційної забезпеченості	Означає, що прийняттю обґрунтованого управлінського рішення сприяє наявність єдиного інформаційного простору; це дозволяє усім учасникам управлінського процесу оперувати однією і тією ж інформацією, запобігаючи таким чином її диверсифікації	Обліково-аналітичне забезпечення має спиратися на єдиний інформаційний простір, що дозволить усім учасникам процесу управління використовувати єдину та зрозумілу всім інформацію
Стійкої адаптації	Пояснює, що динамічність економічного середовища створює «стресові» ситуації для учасників ринку тим, що воно є важко передбачуваним, тому важливим умінням для підприємств є оперативне пристосування до нових умов, з втраченням якомога меншого об'єму економічного потенціалу	Обліково-аналітичне забезпечення повинно бути гнучкою та адаптивною системою, яка дозволить оперативно пристосовуватися до мінливих економічних умов
Ієрархічності	Обумовлює чітку впорядкованість зв'язків у системі управління по горизонталі і вертикалі в межах підприємства, що сприяє чіткій і злагодженій адаптації до мінливого економічного середовища	Обліково-аналітичне забезпечення повинно базуватися на впорядкованих взаємозв'язках системи управління з метою підвищення його рівня адаптивності

Як зазначалося вище, обліково-аналітичне забезпечення спрямоване на формування інформації для прийняття управлінських рішень. Проте наявна інформація не завжди повною мірою відповідає запитам користувачів, у зв'язку з цим доцільно розробити схему інформаційного середовища для конвертації даних бухгалтерського обліку об'єднання підприємств.

Авторський погляд цієї схеми подано на рис. 1.

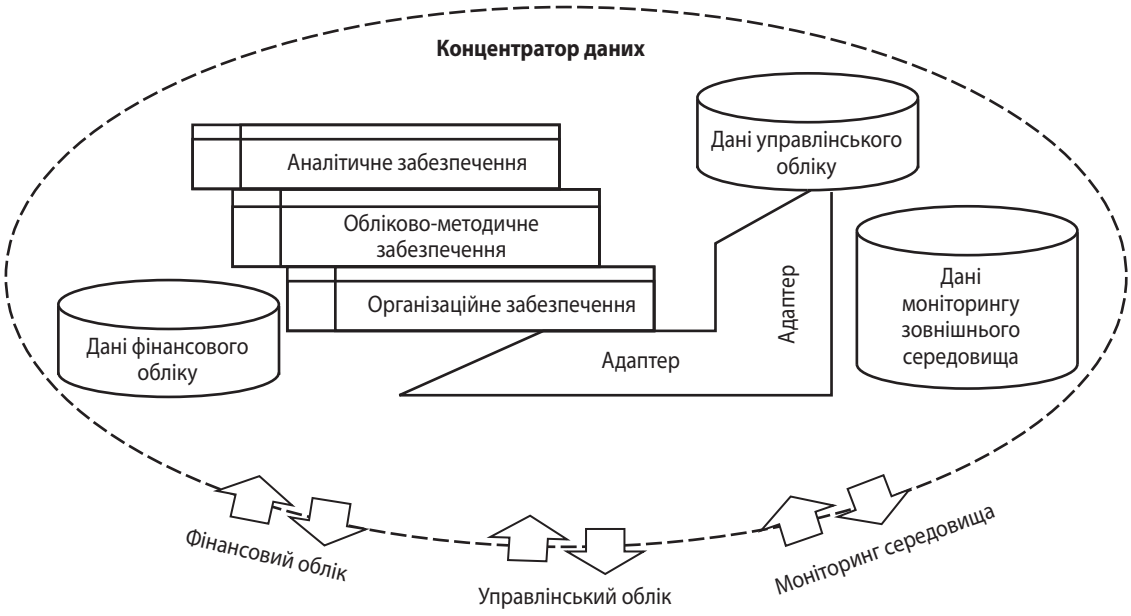

Рис. 1. **Схема інформаційного середовища консолідації даних бухгалтерського обліку об'єднання підприємств**

Особливістю пропозиції є те, що інформаційне середовище являє собою концентратор даних, в рамках якого відбувається консолідація інформації стосовно даних бухгалтерського обліку об'єднання підприємств. Це інформаційне середовище базується на організаційному, обліково-методичному й аналітичному забезпеченнях, що сприяє формуванню повної, оперативної, достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Базами даних виступають дані фінансового й управлінського обліку, а також моніторингу зовнішнього середовища.

Адаптером у цьому середовищі є інструментарій з консолідації інформації (метод експертних оцінок, факторний аналіз та ін.).

Інформаційний обмін відіграє важливу роль у злагодженій діяльності об'єднання підприємств, тому постає необхідність створення такого інформаційного середовища стосовно бухгалтерського обліку підприємств, яке б дозволило: сформувати певний концентратор даних із метою оперативного отримання інформації керівництвом об'єднання в цілому й окремих його частин; середовище такого концентратора даних має містити аналітичне, обліково-методичне й організаційне забезпечення, які потребують узгодженості між собою; це інформаційне середовище має сприяти спрощенню процесу конвертації інформації між користувачами інформації в рамках цього середовища.

Для організації інформаційного забезпечення об'єднання підприємств пропонується здійснити певні дії: виділення підсистеми управлінського обліку; створення системи моніторингу зовнішнього середовища (відстеження параметрів взаємодії з партнерами); здійснення інтегрування баз даних (інформації фінансового, управлінського обліку та моніторингу зовнішнього середовища); розробка інструментарію для консолідації інформації; формування регламенту використання інструментарію з призначенням відповідальних осіб.

Відмінністю цієї послідовності є врахування особливостей інформаційних потреб та обліково-аналітичних запитів об'єднань підприємств.

Система моніторингу необхідна для відстеження параметрів взаємодії з партнерами. В сучасних умовах підприємствам доволі складно витримувати конкуренцію на вітчизняному ринку, саме тому необхідним є налагодження партнерських зв'язків, які дозволять підприємству розвиватися, не порушуючи чинного законодавства.

Інтегрування баз даних є важливим елементом у формуванні інформаційного забезпечення, оскільки в рамках підприємства функціонують різні інформаційні системи, зазвичай незалежно одна від одної, внаслідок чого певні виробничі задачі вирішуються неефективно. З метою запобігання прийняттю помилкових рішень необхідна синергія інформації управлінського, фінансового обліку та результатів моніторингу зовнішнього середовища.

Важливим є також створення узагальнюючого, найбільш повного формату даних залежно від інформаційних потреб користувачів.

Можливість створення «еталонного» представлення даних дає можливість зробити інформацію більш стандартизованою, зрозумілою, що сприятиме прискоренню її обробки. Розробка інструментарію для консолідації інформації є дуже відповідальним етапом, адже використовувані інструменти мають бути ефективними й економічно доцільними. Необхідним елементом організації інформаційного забезпечення підприємств є формування регламенту використання інструментарію з призначенням відповідальних осіб. Для уникнення перевантаження відповідальних осіб варто переглянути їх службові обов'язки з метою часткової корекції деяких із них для узгодження з потребами інформаційного забезпечення. Такий підхід дозволить досягти поставленої мети, не витрачаючи на це додаткові кошти. Регламент використання інструментарію потребує особливої уваги, оскільки в умовах динамічності та непередбачуваності середовища необхідним є постійний моніторинг ситуації. Створення узгодженого графіку використання відповідальними особами інструментарію дозволить створити ефективне інформаційне забезпечення організації бухгалтерського обліку підприємства. Впровадження вищеперерахованих заходів дозволить організувати обліково-аналітичне забезпечення, яке буде сприяти формуванню повної, своєчасної, оперативної, стандартизованої та зрозумілої інформації, що дозволить керівництву об'єднання підприємств приймати виважені управлінські рішення, а отже, підвищити рівень прибутковості підприємства.

Таким чином, формування обліково-аналітичного забезпечення є важливим завданням як для окремих підприємств, так і для їх об'єднань, на особливостях якого важливо зосередити увагу для отримання релевантної інформації. Перспективами подальших досліджень є розробка «шаблонів» для створення найбільш повного формату даних та ефективного, економічно доцільного інструментарію для консолідації інформації для певних користувачів.

Література: 1. Барановська С. П. Обліково-аналітичне забезпечення як невід'ємна складова управління підприємством. *Вісник національного університету «Львівська політехніка».* 2012. № 722. С. 8–12. **2.** Гринько Т. В. Основи управління адаптивним інноваційним розвитком підприємства. *Проблеми економіки.* 2011. № 3. С. 112–115. **3.** Єршова Н. Ю. Облікова система в контексті управління сучасним підприємством. *Вісник НТУ «ХПІ».* Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. 2013. № 52 (1025). С. 49–55. **4.** Калініченко Л. Л. Адаптивне управління підприємством в конкурентному середовищі. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2011. № 33. С. 177–180. **5.** Косіюк О. М. Міжсуб'єктна взаємодія в інтеграційних об'єднаннях. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2013. Т. 1, № 3. С. 64–69. **6.** Легенчук С. Ф. Метатеорія бухгалтерського обліку: сутність та шляхи побудови. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2010. № 1 (16). С. 124–137. **7.** Пилипенко А. А., Дзьобко І. П., Писарчук О. В. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2011. 344 с. **8.** Пилипенко А. А., Литвиненко А. О. Потенціал розвитку матеріально-технічної бази підприємства: ідентифікація та оцінювання. *Економічний часопис-XXI.* 2016. № 5–6. С. 52–57. **9.** Стец І. Н. Адаптивне управління потенціалом підприємства. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє.* 2013. Вип. 18. С. 154–162.

References: 1. Baranovska S. P. *Oblikovo-analitychne zabezpechennia yak nevidiemna skladova upravlinnia pidpryiemstvom* [Accounting and Analytical Support as an Integral Part of Enterprise Management]. *Visnyk natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika».* 2012. No. 722. P. 8–12. **2.** Hrynko T. V. *Osnovy upravlinnia adaptyvnym innovatsiinym rozvytkom pidpryiemstva* [Framework for the Management of Adaptive Innovation Development Enterprise]. *Problemy ekonomiky.* 2011. No. 3. P. 112–115. **3.** Yershova N. Yu. *Oblikova systema v konteksti upravlinnia suchasnym pidpryiemstvom* [Accounting System in the Context of Modern Enterprise Management]. *Visnyk NTU «KhPI».* Seriia: Aktualni problemy upravlinnia ta finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpryiemstva. 2013. No. 52 (1025). P. 49–55. **4.** Kalinichenko L. L. *Adaptyvne upravlinnia pidpryiemstvom v konkurentnomu seredovyshchi* [Adaptive Management of the Enterprise in a Competitive Environment]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti.* 2011. No. 33. P. 177–180. **5.** Kosiiuk O. M. *Mizhsubiektna vzaiemodiia v intehratsiinykh obiednanniakh* [Межсубъектное взаимодействие в интеграционных объединениях]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu.* 2013. Vol. 1, No. 3. P. 64–69. **6.** Lehenchuk S. F. *Metateoriia bukhhalterskoho obliku: sutnist ta shliakhy pobudovy* [Meta-theory of Accounting: the Nature and Ways of Constructing]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu.* 2010. No. 1 (16). P. 124–137. **7.** Pylypenko A. A., Dzobko I. P., Pysarchuk O. V. *Formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy pidpryiemstv ta yikh obiednan: monohrafiia* [Formation of Accounting and Analytical Support Cost Management of Enterprises and Their Associations: monograph]. Kharkiv: Vyd-vo KhNEU, 2011. 344 p. **8.** Pylypenko A. A., Lytvynenko A. O. *Potentsial rozvytku materialno-tekhnichnoi bazy pidpryiemstva: identyfikatsiia ta otsiniuvannia* [The Potential for the Development of Material-technical Base of Enterprises: Identification and Assessment]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI.* 2016. No. 5–6. P. 52–57. **9.** Stets I. N. *Adaptyvne upravlinnia potentsialom pidpryiemstva* [Adaptive Management Potential of the Enterprise]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie.* 2013. Vol. 18. P. 154–162.

Інформація про автора

Погрібняк Дарина Сергіївна – аспірант кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, м. Харків, 61116, Україна; e-mail: dpogribnyak@ukr.net).

Информация об авторе

Погрибняк Дарина Сергеевна – аспирант кафедры бухгалтерского учета Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеца (просп. Науки, 9а, г. Харьков, 61116, Украина; e-mail: dpogribnyak@ukr.net).

Information about the author

D. Pogribniak – Postgraduate Student of Department of Accounting of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics; (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine; e-mail: dpogribnyak@ukr.net).

Стаття надійшла до ред.
13.12.2016 р.